

РОЗДІЛ III

РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ ТА ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ

УДК 37.016:82:81- 056.264 (045)

DOI 10.31339/2413-3329-2018-2(8)-132-134

Барна Христина Василівна,
кандидат педагогічних наук, доцент,Іванова Вікторія Вікторівна,
кандидат психологічних наук, доцент,Кас'яненко Оксана Миколаївна,
кандидат педагогічних наук, старший викладач,
Мукачівський державний університет, м. МукачевеХУДОЖНЬО-МОВЛЕННЄВА ДІЯЛЬНІСТЬ
У СИСТЕМІ КОРЕКЦІЙНОЇ РОБОТИ З ПОДОЛАННЯ МОВЛЕННЄВИХ ПОРУШЕНЬ

В статті зазначається, що у зв'язку із збільшенням кількості дітей з порушенням мовлення у сучасній спеціальній педагогіці та психології утвердилося положення про необхідність раннього виявлення та подолання мовленнєвих порушень. Саме через художнє слово дитина з перших днів одержує найперші й найважливіші уроки суспільного життя. Мовленнєві порушення умовно розділені на три великі групи. Розкрито три етапи з формування звуковимови. Автори наводять приклади використання художніх творів у подоланні мовленнєвих порушень та деякі методичні вказівки до їх проведення.

Ключові слова: спеціальна освіта, порушення мовлення, художньо-мовленнєва діяльність, етапи, корекція мовлення.

Постановка проблеми. Удосконалення методів навчання в межах реформування спеціальної дошкільної освіти в Україні передбачає всебічний розвиток дітей, підвищення їх самостійності під час оволодіння знаннями. В зв'язку з цим при підготовці дітей до шкільного навчання особливого значення набуває формування та розвиток усного зв'язного мовлення як найважливішої умови успішного засвоєння знань, розвитку логічного мислення та інших сторін психічної діяльності. Володіння навичками мовлення дозволяє дитині вступати у вільне спілкування з однолітками та дорослими, дає можливість отримати необхідну їй інформацію, а також передати накопичені знання та враження про навколишній світ. З кожним роком збільшується кількість дітей із порушенням мовлення. У зв'язку з цим у сучасній спеціальній педагогіці та психології утвердилося положення про необхідність раннього виявлення та подолання мовленнєвих порушень, які є загальною закономірністю аномального розвитку, так як зустрічаються у більшості дітей з різними відхиленнями в розвитку і можуть зачіпати різні компоненти мови. Саме через художнє слово (коліскову, казку, прислів'я, оповідання тощо) дитина з перших днів має одержувати найперші й найважливіші уроки суспільного життя.

Мета статті: на основі аналізу сучасного стану проблеми художньо-мовленнєвої діяльності у системі корекційної роботи з подолання мовленнєвих порушень охарактеризувати види порушень мовлення та розкрити використання художніх творів на етапах корекційної роботи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема використання художньої літератури в корекційній роботі із дошкільнятами з порушеннями мовлення у спеціальній літературі є досить значущою. Неповноцінна мовленнєва діяльність накладає відбиток на формування у них інтелектуальної, сенсорної, сенсорної та емоційно-вольової сфери (Н.Гаврилова, Н.Жукова, В.Ковшиков, Р.Лаласва, Р.Левіна, І.Мартиненко, О.Мастюкова, В.Тищенко, Є.Соботович, В.Тарасун, О.Усанова, Т.Філічева, М.Шермет та інші). При цьому найсуттєвіші недоліки виявляються під час засвоєння і використання дітьми цієї категорії лексики та граматики рідної мови (Г.Жаренкова, Р.Лаласва, Р.Левіна, В.Орфінська, Є.Соботович, Л.Спірова, Л.Трофименко, Т.Філічева, Г.Чіркiна та інші). Одним із засобів розвитку мовлення цих дітей є художня література. Вона використовується з метою збагачення словникового запасу мовлення емоційною та поетичною лексикою,

виховання звукової сторони мовлення, удосконалення граматичної сторони мовлення, розвиток зв'язного мовлення.

Результати дослідження. Порушення мовлення бувають різноманітні. Вони мають різну ступінь вираженості, залежать від причини і особливості розвитку дитини. Найчастіше дітей з дефектами мовлення можна умовно розділити на три великі групи.

Перша група – фонетичні порушення мовлення. Вони виражаються як у порушенні вимовляння окремих звуків, так і їх груп без інших супутніх проявів.

Друга група – фонетико-фонематичні порушення. Для них характерно те, що дитина неправильно вимовляє звуки мовлення, але і недостатньо їх розрізняє, не вловлює акустичної та артикуляційної різниці між опозиційним звучанням. Тому діти недостатньо чітко опановують аналізом звукового складу слова і роблять специфічні помилки при читанні та письмі, часто - в усному мовленні при неправильному відтворенні складів у слові (пропуски, перестановки складів, недомовляння закінчень).

Третя група – загальне недорозвинення мовлення. Воно виражається в тому, що порушення поширюється не тільки на звукову сторону мовлення. Страждає уміння розрізняти звуки мови, правильність складового оформлення слів, словник, грамітика мови, зв'язне мовлення. Якщо такої дитині не буде своєчасно надана логопедична допомога, вона надалі не зможе повністю оволодіти грамотним усним і письмовим мовленням [3].

Більшість науковців, що вивчали особливості мовленнєвого розвитку дітей з фонетико-фонематичним недорозвиненням мовлення (Н. Жукова, Г. Каше, Р. Левіна, О. Мастюкова, А. Нікашина, Л. Спірова, В. Тарасун, Т. Філічева, Г. Чіркiна, А. Ястребова) неодноразово вказували на їх труднощі в оволодінні навичками усного зв'язного мовлення. Основним завданням є виправити існуючі мовленнєві розлади у дітей, що забезпечить їх подальше активне включення до будь-якого дитячого колективу, а також підготувати дітей до навчання в школі зі всебічним та достатнім рівнем знань, необхідних не тільки для навчання грамоти, а й для опанування всіма предметами в початковому класі.

Основна увага логопеда спрямовується, в першу чергу, на подолання фонетико-фонематичної сторони мовлення. В останні роки більшість науковців (О. Мастюкова, Т. Філічева, Р. Чіркiна) до системи роботи з дітьми з фонетичні порушення мовлення радять активніше додавати заняття з розвитку мовлення, які забезпечили б закріплення вже опанованих та стимулювали б до правильного використання в мовленні деяких нових граматичних

категорій.

За результатами проведених досліджень в структурі мовленнєвих порушень у дітей із ФФНМ окрім недорозвинення фонетико-фонематичної сторони мовлення виявлено недостатній за обсягом словниковий запас, низький рівень використання у мовленні граматичних категорій, а також недостатній рівень сформованості словесно-логічного мислення відповідно до вікової норми, що особливо проявляється на рівні формування усного зв'язного висловлювання.

Вчені висловлюють думку, що розвиток фонетико-фонематичної та лексико-граматичної сторін мовлення повинні проводитись паралельно, з належною увагою до обох процесів, щоб забезпечити не тільки подолання вад фонетико-фонематичної сторони мовлення, а й належний, відповідний віку, рівень лексичного запасу та граматичного оформлення мовлення [4]. Так А. Куссмауль вважав, що будь-які мовленнєві порушення обов'язково впливають на розвиток пізнавальної діяльності. Основною причиною «мовленнєвої та мисленнєвої недостатності у погано розмовляючих дорослих і дітей» він вважав порушення «розподілу уваги між думками, синтаксисом та словами» [2].

Під час роботи з художнім твором у дітей розвивається словник, граматична сторона мовлення, фонематичний слух, артикуляційні навички, зорова пам'ять та увага. Різні завдання на порівняння, узагальнення, чи абстрагування вчать дитину логічно мислити, що є передумовою успішного подальшого навчання. Дитину треба активно включати розігрувати події і персонажі творів, створювати для цього сприятливе середовище.

У розповідях діти пізнають лаконізм і точність мови, у віршах – музикальність, співучість, ритмічність української мови, у казках – влучність, виразність. Література допомагає дитині висловлювати своє ставлення до прослуханого, використовуючи порівняння, метафори, епітети та інші засоби образної виразності. Про значення художньої літератури у корекційній логопедичній роботі писали такі дослідники як Н. Гавриш, А. Богуш, І. Марченко, К. Косяк І. Сокольник, В. Глухов [5]. Про використання художньої літератури у мовленнєвому вихованні дітей-логопатів писала К. Юдіна [7].

Велику користь як для мовленнєвого, так і для інтелектуального розвитку дитини має використання матеріалу з художньо-мовленнєвої діяльності на заняттях із формування звуковимови. Формування звуковимови у дітей здійснюється в три етапи: 1) підготовка артикуляційного апарату; 2) уточнення вимови звуків; 3) закріплення звука у словах, фразовому мовленні.

Використання матеріалу з художньо-мовленнєвої діяльності потрібно починати з *першого етапу*, коли ми проводимо підготовку артикуляційного апарату до постановки певного звука, тобто

виконуються артикуляційні вправи. Для цього потрібно позитивно налаштувати дитину на роботу. Велику роль у цьому відіграє саме художнє слово. Читання веселого вірша, чи загадки (при цьому показати символ-картку, звернути увагу на зображення, запитати про яку артикуляційну вправу подумала дитина дивлячись на символ-картку, а вже потім починати виконання вправ) і допоможе дитині приймати активну участь у розвитку артикуляційних укладів.

Наприклад. *Артикуляційна вправа «Жабки»* (на символ-картці зображені жабки). Запитання: «Про яку артикуляційну вправу ти подумав (ла)?». Відповідь дитини. Дитина уважно слухає віршик, пригадує правильне виконання вправи та виконує її.

Рот трохи відкрити. Посміхнутись, губи розтягнути так, щоб було видно верхні зуби. Утримувати таке положення під лічбу 10-15 секунд.

Аналогічна робота проводиться із наступними вправами: «Хоботок», «Лопаточка», «Чаєчка», «Коник» і т.д.

На другому етапі – уточнення правильної вимови звука, що відпрацьовується. Найрізноманітнішим стає матеріал із використання художньо-мовленнєвої діяльності на *третьому етапі*, коли поставлений звук вводиться у мовлення. Дитині пропонується вивчити чистомовку, лічилку, потішку, віршик, скоромовку, прислів'я, насичені певними звуками. Також на цьому етапі дитина навчається виразному читанню художніх творів, використовуючи при цьому смислові наголоси, паузи, інтонації, регулюючи темп мовлення, силу голосу.

Для автоматизації звуків логопед може сам придумати, відповідно до можливостей дитини, чистомовки, типу: са, са, са – летить оса; си, си, си – нема осі і т. д. Дуже до вподоби дітям вірші гумористичного характеру. Наприклад, такі віршовані твори ми знаходимо у збірці «Екологічна абетка» В.М.Кузьми, яка містить вірші для розвитку саме техніки мовлення. Дуже тонко з гумором автор підходить до розкриття всіх звуків алфавіту. Велике значення при вправлянні у вимові звуків та диференціації мають логоритмічні вправи.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Аналіз джерельної бази з приводу використання художніх творів у системі корекційної роботи з подолання мовленнєвих порушень, дає можливість зробити висновки про те, що різноманітні літературні жанри (вірші, оповідання, казки, байки тощо), малі фольклорні жанри (прислів'я, приказки, скоромовки тощо) мають значний потенціал для формування правильного мовлення у дітей-логопатів. Робота в цьому напрямку повинна продовжуватися на науково-методичному рівні.

Список використаних джерел

1. Богуш А. М. Дошкільна лінгводидактика / А. М. Богуш, Н. В. Гавриш – К.: Вища школа, 2007. – 542 с.
2. Куссмауль А. Расстройства речи. Опыт патологии речи / А. Куссмауль – К., 1979. – С. 225 – 341.
3. Логопедія: Підручник, друге видання перероблене та доповнене. / За ред. М. К. Шеремет. – К.: Видавничий Дім «Слово». – 2010. – 672 с.
4. Логопедія / Под ред. Л.С. Волковой, С. Н. Шаховской. – М., 1998– 257 с.
5. Марченко І. С. Методика заучування віршів із дітьми із загальним недорозвиненням мовлення / І. С. Марченко, К. Косяк // Корекційна педагогіка. – 2010 – №1. – С. 6–10.
6. Ушакова О.С. Знакомим дошкольников с литературой / Ушакова О.С., Гавриш Н.В.. – М.: Творческий центр «Сфера». 1998. – 208 с.
7. Юдина Н. Художественная литература в работе с детьми логопедической группы / Дошкольное воспитание – 1984 – № 6. – С.14 – 18.

References

1. Bohush A.M. Doshkilyna lnhvodydaktyka [Preschool linguodidactics] / A.M. Bohush, N.V. Havrysh. – К.: Vyshcha shkola, 2007. – 542 p.
2. Kussmaul A. Disorders of speech. Experience is pathologists of speech. - К., 1979. -С. 225-341.
3. Lohopediya: pidruchnyk [Speech therapy] / Za red. M.K. Sheremet. – К.: Vydavnychi Dim «Slovo». – 2010. – 672 p.
4. Lohopediya [Speech therapy] / Pod red. L.S. Volkovos, S.N. Shakhovskoi,- М., 1998.
5. Marchenko I.S., Kosjak K. Metodyka zauchuvannja virshiv iz dit'my iz zagal'nym nedorozvynennjam movlennja // Korekcyjna pedagogika. – 2010 - №1. – s. 6-10.
6. Ushakova O.S., Gavrysh N.V. Znakomym doshkol'nykov s lyteraturoj. – М.: Tvorcheskyj centr «Sfera». 1998. – 208s.

7. Judyna N. Hudozhestvennaja lyteratura v rabote s det'my logopedycheskoj grupy / Doshkol'noe vospytanye – 1984 - №6.

В статті указується, що в зв'язі з збільшенням кількості дітей з порушенням мови, в сучасній спеціальній педагогіці та психології утвердилось положення про необхідності раннього виявлення та подолання мовних порушень. Іменно через художественне слово дитина з перших днів отримує перші та важливі уроки соціальної життя. Мовні порушення умовно розділені на три великі групи. Розкрито три етапи формування звукопроизношення. Автори приводять приклади використання художественних творів у подоланні мовних порушень та деякі методичні вказівки до їх проведення.

Ключові слова: спеціальне виховання, порушення мови, художественно-мовна діяльність, етапи, корекція мови.

The article points out that the formation and development of speech as the most significant condition of knowledge acquisition, logical thinking development and other aspects of psychic activity have acquired special importance due to the reforms of special preschool education in Ukraine. In relation to the increase in the number of children with speech defects in modern special pedagogics and psychology there is a statement focusing on the necessity of early revealing and overcoming speech defects. The child since the first days of life gets the first and most important lessons of social life through artistic words (lullaby, fairy-tale, proverb, fable etc.). According to the scholars' points of view the defective speech has an effect on the formation of their intellectual, sensomotive, sensor, and emotionally-volitional sphere. Different speech defects have been disclosed. They are conditionally divided into three big groups. The first group comprises phonetic speech defects. They are revealed in mispronunciation of both separate sounds and their groups without other accompanying manifestations. The second group includes phonetic and phonemic defects. The child mispronounces speech sounds, does not distinguish them, and does not understand the acoustic and articulation difference between oppositional sounding. The third group deals with the general underdeveloped speech where all the speech components are deviated. The major attention of speech therapist is focused on overcoming phonetic defects and underdevelopment of phonemic speech aspects. It is recommended to actively add lessons of speech development. Non-formation of any of the stated operations causes the problems in writing and reading acquisition, dysgraphia and dyslexia. It is stated that the use of artistic and speech material on the lessons on sound pronunciation is a great advantage to both speech and intellectual child development. Three stages of sound pronunciation formation, the preparation of human speaking apparatus, the clarification of sound pronunciation, the reflection of sounds in words, phrasal speech have been singled out. The author gives the examples of the use of fiction and some methodological directions to overcome speech defects.

Keywords: special education, speech defect, artistic and speech activity, stages, speech correction.

УДК 32:37.014:378.011.3-057.87(045)

DOI 10.31339/2413-3329-2018-2(8)-134-136

Ільтьо Галина Федорівна,

кандидат політичних наук, доцент,

Мукачівський державний університет, м.Мукачеве

ВПЛИВ ПОЛІТИЧНОЇ ОСВІТИ НА ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ І ПОЛІТИЧНОГО СВІТОГЛЯДУ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ.

Досліджено місце політології в системі гуманітарних знань як інтегративної комплексної науки про політику у всіх її проявах та визначено вплив політичної освіти на формування професійної компетентності і політичного світогляду майбутнього фахівця.

Ключові слова: політологія, політика, політична освіта, політична культура, гуманістичні цінності.

Постановка проблеми. Політологія розглядається як цілісна, внутрішньо диференційована, міждисциплінарна наука, що складається з ряду галузей політичного знання, що досліджує різні сторони політики на різних рівнях пізнання й під різними кутами зору: політичну філософію, теорію політики, політичну соціологію, політичну історію, політичну психологію, політичну антропологію, теорію міжнародної політики, політичну географію.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз джерельної бази з теми дослідження показав, що впродовж останніх років вітчизняними і зарубіжними науковцями (В. Андрущенко, М. Бойко, В. Бебик, В. Горбатенко, О Штика, В. Лісовий, Д Несбит, Ж. Зілдер, Г. Зіммерль) здійснювалися дослідження питання ролі політичної освіти і політичної культури в системі державної освітньої політики сучасності.

Мета статті: розкрити вплив політичної освіти в оновленні освітньої політики українського суспільства, а також у формуванні професійної компетентності і політичного світогляду майбутнього фахівця.

Результати дослідження. Українську соціокультурну дійсність визначають риси, які характеризують сучасну молодь: нечіткість уявлень про політику, політичну діяльність, політичну культуру, відчуження від проблем суспільства, соціального інертності, низьким рівнем самостійного мислення, відсутністю цінностей, які негативно впливають на становлення особистості. Свідомість молоді людини сприймає те, що збігається зі специфікою її світосприйняття: «опора на власні сили; кар'єра і успіх; особиста готовність до життя; «життєвий оптимізм» з

розвиненим почуттям впевненості; зростання якості освіти; політичної активності; поступове зростання етноцентризму і усвідомлення себе українцями, що має ціннісну природу [2].

Політологія як наука досліджує закономірності і сутність політичної сфери, політичної системи суспільства, політичної свідомості і культури, глобальних геополітичних проблем; висвітлює історію політичної думки, дає знання про політичні інститути, їх організацію та функціонування; права, свободи, обов'язки громадян; участь особи в політичному житті; суб'єкти і об'єкти політики; політичний маркетинг і політичний менеджмент, політичну культуру, сучасні політичні доктрини, світовий політичний процес. Завдання політології як навчальної дисципліни – дати всім, хто цікавиться цими проблемами, мінімум наукових знань про політику, а політиків – навчити досягати успіху у виборчих кампаніях [4], допомогти сформувати професійні компетентності та політичний світогляд майбутнього фахівця.

Політична наука є загальною інтеграційною наукою про політику в усіх її проявах. У широкому розумінні політологія є наукою про політику та її взаємини з людиною і суспільством. У вузькому – це наука про політичну владу, її природу і сутність, зміст і механізми здійснення. Але, відрізняючись від інших наук, що досліджують ці проблеми, політологія вивчає універсальні та специфічні закони політичного життя, спосіб організації і здійснення влади в динаміці, в дії.

Сучасний етап розвитку політичної науки в Україні можна охарактеризувати як період стабільності і більше, ніж будь-яка інша суспільна наука, «прив'язана» до національної

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>